

Emlékezés Karl Philipp Adolph von Vangerow-ra (1808-1870), a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti (külső) tagjára

Remembering Karl Philipp Adolph von Vangerow (1808-1870), Honorary (Foreign) Member of the Hungarian Academy of Sciences

Karl Philipp Adolph von Vangerow, a nemzetközi hírnévnek örvendő német római jogász, a „Pandektenrecht” tanára, a marburgi, majd a heidelbergi egyetem jogászprofesszora, a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti (külső) tagja, 1808. június 5-én született Schiffelbach bei Warburgban. 1870. október 11-én hunyt el Heidelbergben.

Vangerow évszázados múlttal rendelkező pomerániai nemesi családból származott. Édesapja Wilhelm von Vangerow (1786-1824), édesanyja Friederike von Tilemann Schenck (1785-1862) volt. Testvére nem volt. Édesapja Karl Philipp Adolph von Vangerow születésekor Spanyolországban teljesített katonai szolgálatot, ahol Napoleon ellenfeleinek oldalán harcolt. A gyermek Vangerow fiatal éveit Schiffelbachban, anyai nagyszüleinek birtokán töltötte. Édesapja a Vesztfáliai Királyság megszűnését követően ismét a Hesseni Választófejedelemség szolgálatában vállalt katonai feladatokat. Wilhelm von Vangerow először Melsungenben, majd Fuldában, s végül Marburgban teljesített szolgálatot. Ezért gyermeke előbb a jónevű fuldai, majd az ugyancsak tekintélyes marburgi gimnáziumban folytatta középiskolai tanulmányait.

Karl Philipp Adolph von Vangerow igen fiatalon, 16 éves korában érettségizett, ezért már 1824-ben megkezdhette egyetemi tanulmányait, így beiratkozhatott a marburgi egyetem jogi karára. Családfenntartó édesapját egy évvel később, 1825-ben vesztette el.

1830. január 23-án szerezte meg jogi diplomáját. Még ugyanebben az évben, husvétkor a marburgi egyetem jogi karának magántanára (Privatdozent) lett, azaz megvédte habilitációs értekezését ugyancsak a marburgi egyetem jogi karán.

Fontos megemlíteni, hogy Vangerow nagy súlyt helyezett már fiatal egyetemi magántanárként arra, hogy szoros kapcsolatban maradjon a joggyakorlattal, a jogi praxissal (ius in praxi). A marburgi egyetem jogi karán a heidelbergi Spruchkollegium aktív tagjaként folytatott joggyakorlatot, pontosabban adott jogi szakvéleményeket, latin terminus technicust használva responsumokat.

Vangerow mint kezdő egyetemi oktató, magántanár, megélhetésének biztosítása céljából számos magánórát adott, melyeket egyetemi előadásai mellett tartott. Szívesen számolt be kollégáinak arról, hogy számára, természetesen a főkollégium (Hauptkolleg) mellett, a magánórák (tutoriumok) tartása jelentős mértékben járult ahhoz hozzá, hogy a római jog, a pandekták teljes forrásanyagát (fontes iuris Romani Iustiniani) alaposan megismerte.

1833. szeptember 6-án, 25 éves korában lett Vangerow a marburgi egyetem rendkívüli tanára (ausserordentlicher Professor). Négy évvel később, 1837. június 14-én nevezték ki nyilvános rendes egyetemi tanárnak - ugyancsak Marburgban. Mindkét kinevezésnél, előléptetésnél komoly szerepet játszott az, hogy kollégái egyöntetű véleménye szerint kivételes jó előadó volt.

1840 márciusában Anton Friedrich Justus Thibaut (1772-1840) halálával megüresedett a heidelbergi egyetem római jog tanszéke. Karl Philipp Adolph von Vangerow-t hívta meg a heidelbergi egyetem a római jog nyilvános rendes egyetemi tanárának, ordináriusának, mely megtisztelő meghívásnak Vangerow eleget is tett.

Heidelbergben Vangerow harminc éven át, egészen haláláig volt a római jog (Pandektenrecht) tanára. Tanári tevékenysége nagy mértékben növelte egész Németországban és Európában a heidelbergi egyetem hírnevét, reputációját.

Számos külföldi, így magyarországi hallgatója is volt. Nézetünk szerint ez is szerepet játszott abban, hogy a Magyar Tudományos Akadémia 1858. december 16-án tartott össziülésén tiszteleti (külső) tagjának választotta.

Vangerow előadásai rendkívül népszerűek voltak, kivételesen nagy látogatottságnak örvendtek. Ennek jele volt az, hogy még az egyetemi előadótermet is át kellett építeni annak érdekében, hogy a nagyszámú, Németországból és számos más európai országból érkező hallgatót, akik Vangerow előadásait kívánták hallgatni, be tudja fogadni.

Karl Philipp Adolf von Vangerow 1834. május 15-én vette feleségül Marburgban Dorothea Graf-ot (1806-1857). A házasságból három fiú és három leány született. Két fiú és egy leány azonban már igen korán, gyermekkorban elhunyt. A többi gyermek túlélte szüleiket, azonban nem voltak utódaik.

Vangerow csaknem elhunytáig, súlyos betegsége ellenére, megtartotta egyetemi előadásait. Karl Philipp Adolf von Vangerow Heidelbergben hunyt el. A Märzgasse 18. szám alatti családi ház ma is mint „Vangerow-Haus” ismert Heidelbergben.

Heidelberg városa Vangerow-nak a város tiszteletbeli polgára (Ehrenbürger von Heidelberg) címet adományozta, ami az elismerés komoly jele volt. Említést érdemel, hogy Heidelberg-Bergheim egyik utcája ma is Vangerow nevét viseli.

Karl Philipp Adolph von Vangerow különleges érdeme volt a 19. században, kortársai szemében az volt, hogy mint a római jogot kivételesen magas színvonalon értő és művelő jogtudós és egyúttal kitűnő előadó az általa előadott anyagot igen szemléletes formában, jól érthetően, az élő joggal való összefüggésekre rámutatva tudta a hallgatóknak bemutatni. Ezért joggal tekinthető a 19. század egyik legsikeresebb pandektistájának.

Fő, ma is Németországban és számos európai és Európán kívül országban gyakran hivatkozott munkája a Lehrbuch der Pandekten című műve, ami a tankönyv és a kézikönyv funkcióját egyaránt betöltötte. Ezt a művét a szerző hét alkalommal dolgozta át. Vangerow munkája nagy hatással volt az 1896-ban közzétett és 1900. január 1-jén hatályba lépett Német Polgári Törvénykönyvre (Bürgerliches Gesetzbuch – BGB).

A heidelbergi egyetem Karl Philipp Adolf von Vangerow-t ma is kivételesen nagy tiszteletben tartja és az egyetem egyik legtekintélyesebb professzorának tekinti.

Karl Philipp Adolph von Vangerow főbb munkái

Lehrbuch der Pandekten, 7., verm. und verb. Aufl., Marburg [u. a.]; Band 1 – 1863; Band 2 – 1867; Band 3 – 1869.; Leitfaden für Pandekten-Vorlesungen, Marburg [u. a.]; Band 1.1: (1. Buch: Allg. Lehren) – 1843.; Band 1.2: (2. Buch: S.g. Familienrecht; 3. Buch: Dingliche Rechte) – 1843.; Band 2: (4. Buch: Das Erbrecht) – 1843. és Band 3: (5. Buch: Die Obligationen) – 1849.

Felhasznált irodalom

Ernst Landsberg: Vangerow, Karl Adolf von. In: Allgemeine Deutsche Biographie (ADB). Band 39, Leipzig 1895. 479–482. old.; Franz Wieacker: Privatrechtsgeschichte der Neuzeit unter besonderer Berücksichtigung der deutschen Entwicklung. 2. Auflage, Göttingen 1967.

430 skk. old.; Hans-Peter Haferkamp: Karl Adolph von Vangerow (1808–1870). Pandektenrecht und „Mumiencultus“. In: Zeitschrift für Europäisches Privatrecht 16. Jg., Bd. 2, 2008. 813–844. old.; Gábor Hamza: Entstehung und Entwicklung der modernen Privatrechtsordnungen und die römischrechtliche Tradition. Eötvös Universitätsverlag Eötvös Loránd Universität, Budapest, 2009. 196–200. old.; Hans-Peter Haferkamp: Pandektistik und Gerichtspraxis. In: Quaderni Fiorentini per la storia del pensiero giuridico moderno. 2011. 177–211. old. és Martin Avenarius: Vangerow, Karl Adolph von. In: Neue Deutsche Biographie (NDB). Band 26, Berlin 2016. 709–711. old.

Hamza Gábor
egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) rendes tagja
Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)
Állam- és Jogtudományi Kar
Budapest
email: gabor.hamza@ajk.elte.hu